

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 28 mars 2008

Mål nr

T 2113-06

KLAGANDE

Petrobart Limited
Suites 7b-8b
GI-50 Town Range
Gibraltar

Ombud: Advokat JS och advokat FW

MOTPART

Republiken Kirgizistan
KG-Bisjkek 720000
Dom Pravitelstva

Ombud: Advokat MK och advokat MM

SAKEN

Talan om ändring av skiljedom

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 13 april 2006 i mål T 3739-03

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar på det sättet hovrättens domslut att Högsta domstolen

– upphäver skiljedomen den 13 februari 2003 mellan Petrobart Ltd. och Republiken Kirgizistan såvitt gäller första och tredje punkterna i domslutet samt

– befriar Petrobart Ltd. från skyldigheten att ersätta Republiken Kirgizistan för rättegångskostnader i hovrätten och förpliktar Republiken Kirgizistan att ersätta Petrobart Ltd. för rättegångskostnader i hovrätten med etthundranittiotvåusenfemhundra (192 500) kr, varav 180 000 kr avser ombudsarvode och 12 500 kr utlägg, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 13 april 2006 till dess betalning sker.

Republiken Kirgizistan skall ersätta Petrobart Ltd. för rättegångskostnader i Högsta domstolen med sextiofemtusen (65 000) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Petrobart har yrkat att Högsta domstolen bifaller bolagets i hovrätten förda talan, befriar bolaget från skyldigheten att ersätta Republikens kostnader i hovrätten och förpliktar Republiken att betala bolagets rättegångskostnader där.

Republiken har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Parternas talan

Parterna har anfört grunder och utvecklat sin talan på samma sätt som i hovrätten.

Petrobart har överklagat skiljedomen med hänvisning till 36 § lagen (1999:116) om skiljeförfarande. Överklagandet får därför förstås så att det inte omfattar andra punkten i skiljedomens domslut, som handlar om ersättningen till skiljemännen; talan mot ett sådant beslut överklagas enligt 41 § lagen om skiljeförfarande hos tingsrätten.

Enligt 36 § lagen om skiljeförfarande hade Petrobart att väcka talan mot skiljedomen inom tre månader från den dag då bolaget fick del av domen. Inom denna tid har Petrobart yrkat endast att skiljedomen skall upphävas.

När en skiljedom överklagas enligt 36 § lagen om skiljeförfarande bör – på motsvarande sätt som när en skiljedom klandras enligt 34 § i lagen (jfr Heuman, Skiljemannarätt, s. 594 samt Lindskog, Skiljeförfarande, s. 991 och 1104) – normalt ett yrkande om upphävande av skiljedomen anses omfatta alla delar av domen som kan överklagas enligt 36 §. I enlighet

härmed får det anses att Petrobarts yrkande om upphävande omfattar tredje punkten i skiljedomens domslut.

I fråga om kostnaderna för skiljeförfarandet har Petrobart inte endast yrkat att förordnandet i skiljedomen skall upphävas utan även att detta förordnande skall ersättas med ett förordnande om en annan fördelning av kostnaderna mellan parterna. Dessutom har Petrobart framställt ett yrkande som rör parternas inbördes ansvar för ersättningen till skiljemännen.

Dessa yrkandena har emellertid framställts utom tremånadersfristen i 36 § första stycket lagen om skiljeförfarande och kan därför inte tas upp till prövning. Det saknas i det läget anledning att ta ställning till i vad mån yrkandena hade kunnat prövas om de hade framställts rättidigt.

Som hovrätten funnit skall Petrobarts talan således avvisas såvitt gäller dessa yrkanden.

Föreligger klagointresse?

Republiken har gjort gällande att samma sak som skulle komma att prövas i det skiljeförfarande som kan aktualiseras om den nu aktuella skiljedomen upphävs redan prövats i ett senare skiljeförfarande i vilket skiljedomen utan framgång klandrats. Denna skiljedom skulle därför hindra en prövning av Petrobarts betalningsanspråk i ett nytt skiljeförfarande.

Med Republikens inställning är ett upphävande av det i den nu aktuella skiljedomen upptagna avvisningsbeslutet meningslöst. Det skulle därför kunna sättas i fråga om Petrobart har ett befogat intresse av ett upphävande.

Konsekvensen av bristande klagointresse är att det finns grund för att avvisa Petrobarts talan (se NJA 2006 s. 101).

Det kan emellertid inte anses erforderligt klarlagt att den senare skiljedomen skulle hindra en prövning av Petrobarts betalningsanspråk mot Republiken. Det saknas därför grund för att till följd av bristande klagointresse avvisa Petrobarts yrkande om upphävande.

Skiljenämndens behörighet

I förevarande fall är skiljeförfarandet underkastat svensk rätt. Processuella frågor skall alltså lösas enligt svensk rätt, trots att skiljeförfarandet vilar på utländsk lag.

Enligt 2 § lagen om skiljeförfarande får skiljemännen pröva sin egen behörighet att avgöra tvisten. Det är en etablerad grundsats i svensk rätt att skiljemännen vid denna prövning skall tillämpa påståendedoktrinen. Dock råder viss oklarhet om vad denna doktrin innebär och hur långt den sträcker sig. (Se Welamson i Svensk Juristtidning 1964, s. 278 ff., Heuman, a.a. s. 75 ff., och Lindskog, a.a. s. 199 f. med vidare hänvisningar).

Kärnan i påståendedoktrinen får anses vara att skiljenämnden, när den prövar sin behörighet, inte skall ta ställning till existensen av de rättsfakta som skiljekäranden påstår omfattas av ett rättsförhållande som täcks av skiljeavtalet. Vid behörighetsprövningen skall skiljenämnden utgå från att dessa rättsfakta föreligger.

En given utgångspunkt för påståendedoktrinen är att ett bindande skiljeavtal finns. Den som inte har ingått något skiljeavtal kan alltså inte göras skiljebunden med stöd av doktrinen. Skulle det vara tvistigt huruvida skiljebundenhet i sig är för handen, skall skiljenämnden pröva den frågan när den tar ställning till sin behörighet.

På motsvarande sätt gäller att det rättsförhållande som skiljekäranden påstår ge stöd för ett framställt yrkande skall täckas av skiljeavtalet, antingen genom att det är ostridigt eller genom att det har fastställts i rättslig ordning. Om parterna är oense om skiljeavtalets omfattning, kan således den tvisten inte lösas med hjälp av påståendedoktrinen; omfattningen måste bestämmas vid behörighetsprövningen.

Påståendedoktrinen får anses gälla på samma sätt när ett skiljeförfarande, som i förevarande fall, grundas på lag som när det grundas på avtal (jfr rättspraxis beträffande prövningen av specialdomstols behörighet, t.ex. NJA 1973 s. 1 och NJA 1984 s. 705).

När skiljenämnden i förevarande fall har tagit ställning till sin behörighet, har den gått in på en materiell prövning av frågan om Petrobart gjort ”a foreign investment within the meaning of the Foreign Investment Law”. Skiljenämnden har funnit att så inte varit fallet och har dragit slutsatsen att den inte var behörig. Nämnden har därför avvisat Petrobarts talan.

Skiljenämnden har således inte tillämpat påståendedoktrinen, vilket den borde ha gjort. Om skiljenämnden hade tillämpat doktrinen, skulle den ha lagt de rättsfakta som Petrobart åberopat till grund för prövningen av sin

behörighet. Det var därför felaktigt att avvisa Petrobarts talan på den grunden att dessa rättsfakta inte förelåg.

Petrobart skall alltså få bifall till sitt yrkande att första och tredje punkterna i skiljedomen skall upphävas.

Rättegångskostnader

Petrobart är i allt väsentligt vinnande. Därför skall Petrobart befrias från skyldigheten att ersätta Republiken för dess rättegångskostnader i hovrätten och skall Republiken förpliktas att ersätta Petrobart för dess kostnader i såväl hovrätten som Högsta domstolen.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Dag Victor, Severin Blomstrand (skiljaktig), Torgny Håstad, Ann-Christine Lindeblad (skiljaktig) och Stefan Lindskog (referent, skiljaktig, särskilt tillägg)
Föredragande revisionssekreterare: Christer Thornefors

	BILAGA TILL PROTOKOLL 2008-02-05	<u>Bilaga 1</u>
		Mål nr T 2113-06

SKILJAKTIG MENING

Justitieråden Severin Blomstrand och Ann-Christine Lindeblad är av skiljaktig mening beträffande motiveringen på sätt framgår av följande yttrande.

”Texten under rubriken *Föreligger klagointresse?* borde ha följande lydelse.

Petrobart har ett uppenbart klagointresse avseende skiljemännens beslut rörande kostnaderna i skiljeförfarandet. En förutsättning för att kostnadsfördelningen skall kunna omprövas är att avvisningsbeslutet i skiljedomen upphävs. Petrobart har därför rätt att få skiljedomen överprövad även i huvudsaken. Detta gäller oavsett om en skiljenämnd skulle anse att den senare skiljedomen hindrar att skiljeförfarandet återupptas.”

	BILAGA TILL PROTOKOLL 2008-02-05	<u>Bilaga 2</u>
		Mål nr T 2113-06

SKILJAKTIG MENING

Referenten, justitierådet Stefan Lindskog är skiljaktig beträffande motiveringen såvitt gäller avvisningen av Petrobarts yrkanden rörande fördelningen av kostnader i skiljeförfarandet och anför:

”Petrobart har yrkat (a) att skiljedomen skall upphävas, (b) att vardera parten skall stå sina egna kostnader i skiljeförfarandet och (c) att parternas inbördes ansvar för ersättningen till skiljemännen skall delas lika. Petrobarts yrkanden i fråga om kostnadsfördelningen går således ut på, inte bara det rent negativa att skiljedomen skall upphävas, utan också det positiva att vad skiljenämnden har beslutat skall substitueras på visst sätt. Det innebär att domstolen skulle ha att göra en sakprövning avseende kostnadsfördelningsfrågorna.

Yrkande (a) har framställts inom men yrkandena (b) och (c) utom tremånadersfristen i 36 § första stycket lagen om skiljeförfarande (LSF). Det föranleder frågan om fristregelns tillämplighet sträcker sig längre än till yrkanden om skiljedomens upphävande. Spörsmålet är alltså huruvida bestämmelsen är tillämplig på inte bara yrkande (a) (vilket har framställts rättidigt) utan också på yrkandena (b) och (c). En primär fråga är emellertid om domstol alls kan pröva de senare yrkandena med stöd av 36 § första stycket LSF.

Beträffande den senare frågan är att märka, att efter vad som föreskrivs i 43 § LSF skall talan enligt 36 § väckas i hovrätt som första instans. Hovrättens behörighet är därför av instansordningsskäl begränsad till sådan talan som avses i 36 §. Av det följer att det ankommer på domstolen att ex officio pröva sin behörighet enligt det lagrummet.

Bestämmelserna i 36 § LSF ingår i det regelsystem som gäller för prövningen av en skiljenämnds behörighet. Vad som före LSF:s införande gällde beträffande den prövningen var oreglerat och i många avseenden oklart. Den ordning som upptagits i lagen bygger i viss mån på äldre praxis, men i viktiga hänseenden är fråga om en av lagstiftaren introducerad nyordning. Den innebär i huvudsak följande.

Enligt 2 § LSF får en skiljenämnd pröva sin egen behörighet att avgöra tvisten. Skiljenämndens avgörande är emellertid inte slutligt. Om skiljenämnden genom ett beslut under förfarandet förklarar sig behörig, kan skiljenämnden under den fortsatta handläggningen ändra beslutet ända fram till dess skiljedom har meddelats. Efter att skiljedom har meddelats kan en part som anser att skiljenämnden är obehörig klandra skiljedomen med stöd av 34 § första stycket LSF. Om skiljenämnden finner sig obehörig skall den enligt 27 § första stycket LSF avsluta förfarandet genom skiljedom. Part som menar att skiljenämnden är behörig kan överklaga skiljedomen enligt 36 § LSF. Såväl för talan enligt 34 § som 36 § LSF gäller en tremånadersfrist för talans väckande.

En utgångspunkt vid ställningstagandet till vad som kan gälla i sådana till behörighetsprövningen hörande frågor där lagstiftningen inte ger klara besked bör i betraktande av att fråga är om en i stora delar ny och oprövad ordning vara, att stort utrymme ges för lämplighetssynpunkter.

Den typsituation som är aktuell i målet är att en part som förmenar sig skiljeberättigad har av skiljenämnden nekats tvistlösning genom skiljeförfarande genom att skiljenämnden förklarat sig obehörig. För denna situation har lagstiftaren, på sätt redovisats ovan, valt lösningen att skiljenämnden skall visa saken från sig genom dom, som är överklagbar inom en tremånadersfrist. Talerätten mot domen omfattar inte endast avvisningsfrågan utan också kostnadsfördelningsfrågor (dvs. i skiljedomen intagna avgöranden rörande skyldighet att ersätta motparten för förfarandekostnader och det inbördes ansvaret för ersättningen till skiljemännen). Således kan skiljedomen upphävas i båda dessa hänseenden.

Vad som gäller beträffande sakprövningen av en kostnadsfördelningsfråga om skiljedomen upphävs – så långt det kan ske; talerätten enligt 36 § första stycket LSF omfattar ju inte skiljemännens rätt till ersättning – ger lagen inget besked om. Visserligen talas i 36 § första stycket LSF om ändring i skiljedomen, men det beror förmodligen på att ett upphävande enligt bestämmelsen inte träffar ett avgörande rörande skiljemännens rätt till ersättning. Fråga kan därför endast bli om ett partiellt upphävande av skiljedomen, eller – om man så vill – ändringar i denna. I allt fall kan inte i uttryckssättet läggas innebörden att det behörighetsgör domstolen vad gäller frågan om sakprövning. En sådan avsikt måste ges ett tydligare uttryck. Vad gäller den överlämnade frågan står dessutom alldeles klart att domstolen inte efter ett upphävande av avvisningsavgörandet skall ingå i en sakprövning. Men om nu lagens tal om ändring av skiljedomen inte betyder att sakprövning skall göras efter ett upphävande i den delen, kan uttryckssättet rimligen inte ges den betydelsen att en sakprövning skall göras efter ett upphävande av en kostnadsfördelningsfråga.

I förarbetena sägs emellertid att det är ”ganska klart att även ... beslut om fördelningen av kostnader parterna emellan bör kunna prövas i sak av domstol” (se prop. 1998/99:35 s. 155, jfr s. 238). Det uttalandet talar för att när en skiljedom upphävs såvitt gäller en kostnadsfördelningsfråga, ett yrkande om vad som skall gälla i stället skulle kunna prövas av domstol med stöd av 36 § LSF. Det kan emellertid sättas i fråga om det är en lämplig prövningsordning. I det hänseendet finns en del olika aspekter att beakta.

Ändras en överklagad skiljedom så att ett i domen upptaget avvisningsbeslut upphävs är det, som redan nämnts, alldeles klart att domstolen inte får ingå i sakprövning, eftersom det då handlar om den till skiljenämnden överlämnade frågan och skiljeavtalet alltjämt gäller med avseende på denna. Om nu också ett i skiljedomens intaget avgörande i en kostnadsfördelningsfråga upphävs uppkommer spørsmålet, huruvida vad som skall gälla i stället i det hänseendet skall avgöras i annan eller samma ordning som den överlämnade frågan. Skulle domstolen anses behörig att sakpröva kostnadsfördelningsfrågor, kommer vad som skall gälla i stället för de upphävda delarna i skiljedomens i princip att avgöras i skilda fora.

En sammanhållen prövning är i denna situation att föredra. Ett skäl för detta är att det är praktiskt att vad som skall gälla i kostnadsfördelningshänseende prövas av den skiljenämnd som har att avgöra den överlämnade frågan. Ett annat skäl är att vad som skall gälla i det nämnda hänseendet kan, om skiljeförfarandet beträffande den överlämnade frågan fortsätts, bero på inte bara omständigheter hänförliga till tiden före den överklagade skiljedomens meddelande utan också vad som inträffar i det fortsatta förfarandet och framför allt utgången av detta. Således är det närliggande att den part som är slutligt

framgångsrik beträffande den överlämnade frågan får ersättning för även sådana förfarandekostnader som uppkommit före avvisningsdomen.

Det naturliga är att en sammanhållen prövning åstadkoms, inte genom att ett nytt skiljeförfarande inleds utan genom att den skiljenämnd vars skiljedom har upphävts avgör vad som skall gälla i stället för vad som upphävts. De skiljemän som deltagit i den tidigare handläggningen bör ha den bästa kunskapen om förhållanden av betydelse för prövningen. Det synsättet har för ogiltighetstalan enligt 33 § och klandertalan enligt 34 § LSF kommit till visst uttryck genom de särskilda återförvisningsbestämmelserna i 35 § LSF. Också av process-ekonomiska skäl bör ett fortsatt skiljeförfarande vara att föredra framför ingångstartandet av ett nytt.

I 27 § fjärde stycket LSF föreskrivs att skiljemännens uppdrag anses slutfört när de har meddelat slutlig skiljedom. Med den bestämmelsen får anses väl förenligt att skiljemännens uppdrag anses oavslutade om en skiljedom upphävs därför att skiljenämnden har lämnat den överlämnade frågan oprövad. (Jfr Cars, Lagen om skiljeförfarande, s. 173 och Lindskog, Skiljeförfarande, s. 1017 f. men också Ramberg i Stockholm Arbitration Report 1999:1 s. 30, Olsson & Kvart, Lagen om skiljeförfarande, s. 157, Heuman, Skiljemannarätt, s. 551 och Madsen, Skiljeförfarande i Sverige, s. 265.) Om skiljedomen upphävs i avvisningsfrågan består alltså skiljemännens uppdrag.

Eftersom vad som kan gälla efter ett upphävande enligt 36 § första stycket LSF ofta likställs med vad gäller efter ett upphävande efter klandertalan enligt 34 §, kan här finnas skäl att anmärka att situationerna skiljer sig avsevärt. Till en början kan ett upphävande enligt 34 § LSF ha sin grund i bristande behörighet hos skiljenämnden, och i den situationen är naturligtvis ett fortsatt skilje-

förfarande inte möjligt. Men även när skiljedomen har upphävts på andra klandergrunder finns i förhållande till den aktuella situationen en avgörande skillnad, nämligen att skiljenämnden har sakprövat den överlämnade frågan. Skiljemännen har alltså avslutat sina uppdrag. Till det kommer att det typiskt sett finns större risk för att skiljeparterna (eller i varje fall någon av dem) har förlorat förtroendet för skiljemännen när ett klanderbart fel konstaterats än när fråga är om en rättslig felbedömning i en behörighetsfråga.

Att skiljemännens uppdrag består efter att domstol enligt 36 § första stycket LSF ändrat skiljedomen beträffande ett i denna upptaget avvisningsbeslut innebär inte att tvisten automatiskt återgår till skiljenämnden (jfr a. prop. s. 99 och 230 f.). Inte heller kan domstolen ålägga skiljenämnden att återuppta handläggningen (jfr Heuman, a.a. s. 536). Men skiljeparterna måste var för sig ha rätt att begära att skiljeförfarandet skall fortsättas. Om en sådan begäran framställs skall följaktligen skiljeförfarandet återupptas. I det fortsatta förfarandet kan båda parter begära sakprövning av såväl den överlämnade frågan som kostnadsfördelningsfrågor.

När skiljeparterna genom fortsatt skiljeförfarande kan få prövat vad som efter domstolens upphävande av skiljedomen står oprövat, finns det inget skyddsvärt behov av en på 36 § LSF fotad talerätt i domstol i sådana frågor. Till det kommer att en rätt att i domstol få prövat yrkanden, som sträcker sig vidare än att avse skiljedomens upphävande, kan skapa svårigheter vad det gäller behörighetsfördelningen mellan domstolen och skiljenämnden.

Trots vad som sägs i förarbetena om parts möjlighet att inom ramen för en talan enligt 36 § LSF få sakprövat kostnadsfördelningsfrågor, bör av nu angivna skäl en sådan talerätt inte finnas när ett skiljenämndens avvisningsavgörande har

upphävts. Vad som kan gälla i fråga om en talan enligt 36 § andra stycket LSF, dvs. en talan som rör endast kostnadsfördelningen, saknas anledning att ta ställning till i detta sammanhang.

Den redovisade uppfattningen leder till att frågan huruvida fristregeln träffar yrkanden om sakprövning av kostnadsfördelningsfrågor inte behöver ställas. I betraktande av majoritetens inställning till fristregelns tillämplighet – varav följer att majoriteten inte behövt ta ställning till om 36 § första stycket LSF tillåter en sakprövning av kostnadsfördelningen – vill jag likväl beträffande den frågan tillägga följande (då med utgångspunkten att 36 § första stycket LSF tvärtemot vad jag har antagit tillåter en sakprövning av kostnadsfördelningen).

Om ett upphävandeyrkande inte framställts inom tremånadersfristen blir domen stående. Frågan om upphävande är då död. Det gäller inte för ett yrkande om sakprövning. Om skiljedomen i en kostnadsfördelningsfråga har upphävts uppstår således ett slags rättsligt tomrum, som båda parter med fog måste kunna begära fyllt i form av ett rättsligt klagörande av vad som skall gälla i stället. Det gäller oberoende av när sakprövningsyrkandet har framställts i domstolen. Det gäller även om det inte alls har framställts.

Fristregelns effekt på ett upphävandeyrkande är alltså att frågan om upphävande är slutligt avgjord. Effekten på ett sakprövningsyrkande avseende kostnadsfördelningen skulle däremot endast vara att prövningen måste flyttas från domstolen till ett annat forum. En sådan ordning förefaller inte särskilt meningsfull.

Vidare är att notera att fristregelns syfte inte är att sätta gränser för processen; vilka yrkanden som får framställas bestäms av bestämmelserna i rättegångsbalken. Fristregelns syfte är att skapa rättsklarhet. En part som framgångsrikt

bestritt skiljenämndens behörighet skall säkert veta, att om en talan enligt 36 § första stycket LSF inte har väcks mot skiljedomen inom fristtiden är behörighetsfrågan slutligt avgjord. Men sker ett sådant överklagande rättidigt har fristregeln spelat ut sin roll. Parternas relevanta intressen vad gäller frågan om sakprövning av kostnadsfördelningen tillgodoses i det läget inte genom fristregeln, vars tillämpning som nämnts skulle leda till en forumförändring, utom genom en god prövningsordning. Som jag tidigare har anfört är den bästa prövningsordningen att sakprövning av kostnadsfördelningsfrågor sker samordnat men prövningen av den överlämnade frågan. Och då blir det inte aktuellt att tillämpa fristregeln redan av det skälet.

Även om jag inte delar majoritetens uppfattning beträffande fristregelns tillämpning på sakprövningsyrkanden är min slutsats densamma, nämligen att Petrobarts yrkanden (b) och (c) skall avvisas. Hovrättens domslut skall alltså inte ändras i denna del.”

	BILAGA TILL PROTOKOLL 2008-02-05	<u>Bilaga 3</u>
		Mål nr T 2113-06

SÄRSKILT YTTRANDE

Referenten, justitierådet Stefan Lindskog tillägger för egen del:

”Centralt vad gäller frågan om påståendedoktrinen är att skiljenämnden har betraktat Petrobarts ifrågavarande investering som ett s.k. dubbelrelevant faktum. (Om sådana fakta, se främst vad gäller internationella frågor Pålsson i SvJT 1999 s. 315 ff. med omfattande hänvisningar till internationell praxis och litteratur och vad gäller inhemska frågor Schöldström i Till minnet av Södra Roslags tingsrätt, s. 172 ff. också med hänvisningar.) Skiljenämnden har sålunda tillmätt kravet relevans för sin behörighet; det har ansetts nödvändigt att kravet är uppfyllt för att FIL alls skall vara tillämplig och därmed behörighetsgöra skiljenämnden. Dessutom utgör investeringskravet en materiell förutsättning för att ersättning skall utgå enligt FIL.

Att tillmäta investeringskravet en sådan dubbel relevans leder emellertid till att kravet kan komma att prövas också av domstol, nämligen som ett led av överprövningen av behörighetsfrågan. Om domstolen då gör en annan bedömning än skiljenämnden kan en intrikat situation uppkomma. Det måste visserligen antas att i ett fortsatt skiljeförfarande skiljenämnden skulle komma att respektera domstolens bedömning av investeringskravet vid sin behörighetsbedömning (eljest skulle en ond processcirkel uppstå). Men hur fri skulle skiljenämnden stå när sedan samma krav skulle prövas i sak?

Med en tillämpning av påståendedoktrinen undviks det problemet. Att bedöma vad som ligger i investeringskravet blir då exklusivt förbehållet skiljenämnden. Det rimmar väl med vad som måste antas vara ett av syftena med att tvistlösning genom skiljeförfarande föreskrivs, såväl i allmänhet som i fråga om bestämmelserna i artikel 23 FIL.

Vad gäller påståendedoktrинens närmare innehåll kan knappast kravet på skiljebundenhet missförstås. Kravet på att rättsförhållandet skall täckas av skiljeavtalet kan förtydligas med följande exempel. Anta att skiljekäranden åberopar vissa rättsfakta och påstår att dessa ger honom viss rätt enligt ett tilläggskontrakt till det kontrakt vari skiljeklausulen finns intagen. Då följer av påståendedoktrinen, att vid behörighetsprövningen skall skiljenämnden (och domstol om behörighetsfrågan anhängiggörs genom klandertalan eller överklagande) utgå från att tilläggskontraktet ger skiljekäranden den påstådda rätten. Däremot måste prövas – förutom att ett bindande skiljeavtal finns – om tilläggskontraktet som sådant omfattas av skiljeavtalet (se NJA 1910 s. 227, 1919 s. 497 och 1922 s. 37 samt RH 1989:51 och 1991:18).

En invändning som ibland görs mot påståendedoktrinen är att den kan leda till att en skiljenämnd gillar en talan när skiljekäranden felaktigt påstår att vissa rättsfakta ger honom viss rätt enligt ett rättsförhållande som omfattas av ett skiljeavtal. Ett exempel kan vara följande. Skiljekäranden stöder sig på en bestämmelse i ett kontrakt som inrymmer en sedvanlig skiljeklausul (en sådan omfattar in dubio alla tvister enligt kontraktet). Enligt bestämmelsen utgår viss ersättning under förutsättning att det regnar vid viss tidpunkt. Skiljekäranden påstår att den förutsättningen skall anses uppfylld också vid snöfall. Om skiljenämnden så finner trots att det i något slags objektiv mening är

felaktigt, kan skiljesvaranden inte undkomma skiljedomen genom att efter klandertalan visa att snöfall inte uppfyllde rekvisitet regn.

Men skiljesvarandens problem har inte med behörighetsfrågan och därmed inte heller med påståendedoktrinen att göra. Problemet är att en skiljenämnd kan döma fel. Risken för det hade skiljesvaranden att överväga när han ingick det skiljeavtal, som är en förutsättning för att det alls skall bli aktuellt att tillämpa påståendedoktrinen.

Det har sagts att undantag från påståendedoktrinen skulle kunna vara påkallat när skiljekärandes talan är uppenbart ogrundad (se t.ex. Welamson, SvJT 1964 s. 278 f.) Tanken bakom synsättet synes vara, att ingen skall behöva bli indragen i ett skiljeförfarande för att försvara sig mot ett anspråk som helt visst inte följer av ett av skiljeavtalet omfattat rättsförhållande.

Vad som här bör gälla är dock inte alldeles givet. Om det står helt klart att av skiljekäranden åberopade rättsfakta inte kan leda till framgång inom ramen för ett rättsförhållande som omfattas skiljeavtalet – t.ex. stödjer skiljekäranden sig på ett villkor i ett kontrakt vari finns intaget en skiljeklausul, vilket villkor uppenbarligen inte är tillämpligt på åberopade rättsfakta – kan det framstå som lämpligare att skiljenämnden ogillar förd talan än att den avvisas. Samtidigt kan det vara motiverat med ett undantag för uppenbarhetsfallen med tanke på den i och för sig osannolika möjligheten av att skiljenämnden skulle bifalla en förd talan trots att den var uppbart ogrundad. Det är tveksamt om bestämmelserna i 33 och 34 §§ LSF här ger skiljesvaranden tillräckligt rättsskydd. Förevarande mål ger dock inte anledning att gå närmare in på dessa frågor.”